

SBORNÍK

ČESKOSLOVENSKÉ SPOLEČNOSTI ZEMĚPISNÉ

ROČNÍK 1974 ● ČÍSLO 2 ● SVAZEK 79

K 80. VÝROČÍ ČS. SPOLEČNOSTI ZEMĚPISNÉ PŘI ČSAV

Rušné události konce šedesátých let snad byly příčinou, proč Čs. společnost zeměpisná neoslavila tradičně uznávané sedmdesáté páté výročí svého založení. A tak současný výbor ČSZ s úctou k tak dlouhým tradicím, jaké má málokterý vědní obor, a vědom si pracovního úsilí, nadšení a obětavosti zakladatelů Společnosti a podílu mnoha generací geografů na rozvoji geografie spojeného s naší Společností, se rozhodl oslavit méně obvyklé, osmdesátileté jubileum jejího trvání. A není snad příhodnějšího období pro tyto oslavy než současná doba, kdy jsou vyřešeny zásadní otázky dalšího politického, ekonomického a společenského vývoje naší republiky, kdy si již československá geografie na všech úsecích své činnosti našla místo, jak všestranně napomáhat budování a rozvoji socialistické společnosti, ekonomiky a ochraně a tvorbě socialistického životního prostředí výsledky získanými moderními progresivními metodami geografické práce. Je to výročí významné i pro náš časopis Sborník ČSZ, jehož založení souvisí těsně se založením Společnosti.

Dne 1. května 1894 byla v Městanské besedě v Praze ustavující valná hromada a dne 20. října téhož roku se konala v Kaulichově domě řádná valná hromada České společnosti zeměpisné. Tímto aktem byla zahájena její činnost. Prvním jejím předsedou byl prof. dr. J. N. Woldřich. Snahou nově ustavené společnosti bylo vedle jiného založit vlastní samostatný geografický časopis, což bylo dávným toužebným přáním geografů. Byla jmenována první redakční rada nově založeného sborníku České společnosti zeměvědné vedená Josefem Frejlichem a Jindřichem Metelkou, jejímiž členy byl Fr. Augustin, K. Bečka, G. Grus, H. Kollmann, J. Kořenský, F. Sobek, A. Tille a J. N. Woldřich. První ročník sborníku vyšel v roce 1895.

Nově založená společnost rozvíjela úspěšně svoji činnost i tradici svého časopisu Sborníku ČSZ a tak bylo možno o 30 let později založit v novém universitním středisku v Brně Odbor Československé společnosti zeměpisné, který letos oslavuje padesátileté jubileum svého založení. Rovněž brněnský Odbor byl znám rozsáhlou a významnou publikační činností.

Po létech nacistické okupace, která ochromila oblast vědy a národní kultury, nastal po osvobození nový rozvoj ČSZ, zejména po únoru 1946 a po založení ČSAV, kdy byly vědecké společnosti zařazeny do svéry ČSAV.

Postupně byly zakládány další pobočky Společnosti na krajské základně; od roku 1972, kdy byla založena poslední, sedmá pobočka v Českých zemích, v Hradci Králové, má ČSZ pobočky ve všech krajích, a to v krajských městech, s výjimkou severomoravské pobočky, jejíž sídlo je v Olomouci. Pražská pobočka má

působnost pro Prahu a pro Středočeský kraj a brněnská pobočka jako jediná má též místní organizace, a to v Gottwaldově, Břeclavi a Uh. Brodě. Mým úkolem není podávat na tomto místě obsáhlé dějiny Společnosti, ani rozebírat podrobně její činnost. Geografové k tomu povolanější napsali nebo píší dějiny naší Společnosti a se zprávou o činnosti Společnosti a jejich poboček v tomto roce se mohou čtenáři seznámit na stránkách tohoto čísla našeho Sborníku. Chtěl bych zde stručně informovat především geografickou veřejnost o cílech a úkolech, které si Společnost klade do příštích let.

Je obecně známo, že založením ČSAV a jejich ústavů, dobrými publikačními možnostmi v různých organizacích a institucích došlo k jistému ochromení tradiční činnosti vědeckých společností, mezi nimi i ČSZ k jistému poklesu zájmu o práci v ní, ale také k tomu, že byly hledány nové formy práce a činnosti Společnosti. I když na půdě Geografického ústavu ČSAV, na geografických katedrách přírodovědeckých a pedagogických fakult a na dalších institucích zaměstnávajících geography ač v pedagogické či vědecké a odborné činnosti je dostatek prostor pro vědeckou, odbornou a publikační činnost, i když vědecký výzkum je koordinován podle plánů programu státního výzkumu, zůstává i tak stále dostatek příležitostí pro činnost ČSZ jako vrcholné organizace československých geografů, která umožňuje jejich sdružení a prosazování odborných zájmů uvnitř státu i jejich styk se zahraničními geografickými společnostmi, zejména socialistických států.

Již po několik posledních let sledují výbory ČSZ cíl, aby se ČSZ i ve skutečnosti stala vrcholnou organizací čs. geografů a aby byla prospěšná budování našeho státu. Tak např. na 12. sjezdu čs. geografů a na Valném shromáždění ČSZ v Českých Budějovicích dne 4. července 1972 byla vedle zprávy o činnosti Společnosti projednávána zpráva o rozvoji československé geografie v období 1969—1972 a na základě těchto zpráv a na základě závěrů XIV. sjezdu KSČ byla přijata usnesení pro funkční období 1972—1975, která mají přispět k dalšímu rozvoji naší geografie a k rozšíření prostoru pro činnost ČSZ. Tato usnesení pamatují na slabší stránku činnosti Společnosti, tj. na zahraniční styky, které jsou sice co do výměny publikací rozsáhlé, avšak v oblasti dalších forem spolupráce malé. Realizace cíle těchto úkolů však není závislá jen na vůli výboru tyto úkoly splnit, ale i na možnostech a pochopení nadřízených orgánů ČSAV.

Dovolím si na tomto místě seznámit s hlavními usneseními tohoto sjezdu, která budou na dlouhé roky hlavním motivem činnosti Společnosti a budou základem pro usnesení dalších sjezdů.

Mezi hlavní úkoly pro současnou dobu a nejbližší budoucnost patří rozvíjení spolupráce na integrovaných úkolech výzkumu v rámci socialistických zemí a upevňování či navazování spolupráce s geografickými společnostmi socialistických států se zřetelem na společné řešení základních problémů geografie. Proto na základě usnesení sjezdu připravuje ÚV ČSZ na rok 1974 pracovní poradou předsedů a vědeckých tajemníků geografických společností socialistických zemí, neboť žádný jiný orgán nezastupuje souborně takové masy geografů jako právě jejich národní společnosti. Chceme nadále rozvíjet dobrou a úzkou spolupráci mezi českými a slovenskými geography a rozvíjet v ČSSR nové směry geografického výzkumu v rámci programu a rezortního vědeckého výzkumu.

Na rozdíl od dřívější činnosti Společnosti se pozornost ÚV ČSZ a poboček zaměří na rozpracování filosofických a teoretických otázek marxistické geografie jako příspěvku k formování vědeckého světového názoru. Specifickým úsekem této činnosti je komunistická výchova mladých geografů. Tyto úkoly vyžadují

vyjasnit koncepci Sborníku ČSZ z hlediska jeho poslání s ohledem na pokrok geografických věd, jejich aplikací, společenské angažovanosti, významu geografie v současné etapě vývoje naší společnosti a její popularizace.

Význam, který získává současná pokroková geografie pro praktické cíle budování naší socialistické společnosti a výchovy socialistické mládeže vyžaduje revizi současného postavení geografie a osnov geografie na středních školách a průběžné sledování této problematiky. Jedním z hlavních úkolů v tomto směru bude, aby Společnost předložila ministerstvu školství fundované návrhy k dosažení těchto cílů, mezi něž patří zejména účinný systém vyučování geografii, v němž by bylo dosaženo i maximálního přiblížení obsahu vyučované látky geografie k současnému stavu úrovně vědecké geografie.

Jde vesměs o úkoly závažné, k jejich úplnému a komplexnímu řešení zpravidla nestačí jednotlivé geografické organizace a instituce; poskytují tedy dostatečnou a objektivní základnu pro nově chápaný obsah práce ČSZ, na němž by teoreticky i prakticky měl mít zájem každý geograf. Jde samozřejmě o úkoly stanovené rámcově, které ani nemohou být splněny během jednoho funkčního období. Z uvedeného je též zřejmé, že 80. výročí trvání ČSZ je obdobím nástupu nového obsahu a nových angažovaných forem práce Společnosti.

ÚV ČSZ přijal dlouhodobý plán koncepcie ideologické a popularizační práce, který bude stále modifikován a prohlubován a který dává pobočkám, jež především v práci s geografii uskutečňují činnost Společnosti, dostatečný prostor. Hlavním úkolem na tomto poli je a zůstane, abychom na základě nejnovějších poznatků vědy rozvíjeli a šířili vědecký světový názor marxismus-leninismus a aby veškerá naše vědecká a odborná činnost z těchto principů vycházela. Dalším úkolem je vést naše geografii k řešení teoretických problémů geografie, které jsou až dosud, bohužel, popelkou v naší geografické literatuře. Neméně významným úkolem vedle řady dalších je práce s mládeží a spolupráce se SSM. Společnost hodlá postupně ve všech svých pobočkách zřídit studentské odbory ČSZ, v nichž by studenti mohli rozvíjet mimoškolní zájmovou činnost v geografii, získat praxi ve veřejně prospěšné činnosti a připravit se pro angažovanou a aktivní činnost budoucích řádných členů Společnosti. Ideologickou a výchovnou a samozřejmě i odbornou práci v současné době Společnost uskutečňuje v těsné spolupráci s řadou organizací jako jsou SČSP, Česká mírová rada, krajské pedagogické ústavy, Čs. orientalistická společnost a další. Tato spolupráce se bude v budoucnu podle možností prohlubovat a rozšiřovat. Rozvíjení nových směrů geografických výzkumů hodlá Společnost uskutečňovat několika cestami: 1. sjezdy ČSZ, 2. prostřednictvím Sborníku ČSZ, 3. prostřednictvím odborných skupin ČSZ, 4. konferencemi a semináři pořádanými především v pobočkách.

Vzhledem k možnostem, zájmu a potřebám se bude rozvíjet činnost v těchto odborných skupinách: 1. pro geomorfologii, 2. pro ekonomickou geografii, 3. pro školskou geografii, 4. pro kartografii, 5. pro geografickou terminologii, 6. pro historickou geografii a dějiny geografie, 7. pro geografickou krajinu, životní prostředí a ochranu přírody.

Jde o úkoly obtížné co do obsahu i rozsahu a jejich rozšíření bude vyžadovat řadu opatření organizačních, především upevnění řízení ÚV ČSZ a poboček, získávání nových členů Společnosti a prohlubování zájmu o činnosti Společnosti u málo aktivních členů. Rezervy pro práci, zejména v oblasti školské geografie, jsou především mimo sídla výborů poboček. V budoucnu bude tedy třeba i těmto členům činnosti ČSZ přiblížit tím, že pobočky budou v příhodných místech zřizovat místní organizace tak, aby se staly centrem činnosti ČSZ v okresech.

Nepůjde o práci ani snadnou ani jednoduchou. O postavení, které v naší společnosti geografii patří, bude třeba usilovat uplatňováním výsledků výzkumu v praxi, ale také propagací a popularizací výsledků geografických výzkumů. O dalších cestách rozvoje naší geografie bude jednat 13. sjezd čs. geografů v Plzni, který vytyčí zásadní linii činnosti Společnosti pro období šesté pětiletky.

*Prof. dr. Miloš Nosek, DrSc.,
předseda ČSZ při ČSAV*

К 80-ЛЕТИЮ ЧЕХОСЛОВАЦКОГО ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА ПРИ ЧЕХОСЛОВАЦКОЙ АКАДЕМИИ НАУК

Чехословацкое географическое общество отмечает этот знаменательный юбилей во время, когда однозначно разрешены принципиальные вопросы дальнейшего социалистического развития нашей республики и когда оно в своей деятельности нашло себе место, как способствовать этому развитию.

С уважением оно вспоминает свои традиции, вклад многих поколений географов в развитие нашей географии в частности, усилия, энтузиазм и самоотверженность основоположников Общества, которые встретились 1 мая 1894 года на учредительном общем собрании и 20 октября того же года избрали первый очередной комитет Чешского географического общества. Общество сейчас издало свой Сборник чешского географического общества, первый годовый комплект которого вышел в свет еще в 1895 году.

После первой мировой войны, с возникновением самостоятельного государства чехов и словаков, общество переименовалось на Чехословацкое географическое общество и отметило интенсивное развитие деятельности. В 1924 г. в г. Брно возник самостоятельный Отдел Чехословацкого географического общества, который в этом году празднует 50-ую годовщину существования — ныне как филиал Чехословацкого географического общества.

После нацистской оккупации, приостановившей область национальной науки и культуры, произошло после освобождения новое развитие Общества. После основания Чехословацкой Академии Наук и наше Общество было включено в сферу ее деятельности. О национальном развитии географии в Словакии заботится Словацкое географическое общество при Словацкой Академии Наук. Общество располагает своими филиалами во всех областях.

В настоящее время Общество является высшей организацией чехословацких географов, позволяющей осуществление специальных интересов всех географических кругов и их сношения с иностранными географическими обществами.

К главным задачам Обществе принадлежит перспективное развитие сотрудничества с географическими обществами социалистических стран при интегрированных исследованиях, именно тех, которые связаны с вопросами среды обитания, далее в вопросах школьной географии и в теоретических вопросах географии.

К этой цели Общество направляет также отечественную деятельность по долговременному плану концепции идеологической и популяризаторской работы; подготовкой предложений на улучшение и модернизацию состояния и обучения школьной географии и лекциями и семинарами для преподавателей географии средних школ, деятельностью специальных групп оно будет приобретать интерес к работе географов особенно в тех областях географии, которые являются важными для общего развития нашей географии и использования в практике.

Развитие Чехословацкого географического общества и содержание его деятельности происходит и будет происходить в тесной связи с социалистическим развитием и нуждами нашей республики.

**Проф. д-р Милош Носек,
доктор географических наук,
председатель Чехословацкого
географического общества
при Чехословацкой Академии Наук**

THE 80TH ANNIVERSARY OF THE CZECHOSLOVAK GEOGRAPHICAL SOCIETY ATTACHED TO THE CZECHOSLOVAK ACADEMY OF SCIENCES

The Czechoslovak Geographical Society celebrates this outstanding anniversary at the time when all basic problems of the further socialist development of our Republic have been unambiguously solved and when it has found a place in its activity of how to aid this development.

With reverence it remembers its traditions, the share of many generations of geographers, and, above all, the enthusiasm and devotion of the founders of the Society who met on 1 May, 1894 at the general constituting assembly and on 20 October of the same year elected the first regular committee of the Czech Geographical Society. The Society immediately established its Journal of the Czech Geographical Society, the first volume of which appeared as early as in 1895.

After World War I, with the formation of the first independent state of the Czechs and Slovaks, the Society was renamed to the Czechoslovak Geographical Society and its activity was intensively developed. In 1924, an independent Section of the Czechoslovak Geographical Society in Brno was established; it celebrates its 50 th anniversary as a branch Brno of the Czechoslovak Geographical Society this year.

After the years of the Nazi occupation, which paralyzed the sphere of national science and culture, a new development of the Society started after the liberation. After the foundation of the Czechoslovak Academy of Sciences our Society was incorporated into the sphere of the Academy's activity. The national development of geography in Slovakia is taken care of by the Slovak Geographical Society, which is attached to the Slovak Academy of Sciences. The Society has its branches in all regions.

At present the Society is the summit organisation of Czechoslovak geographers, enabling putting through the professional interests of the whole geographical community and carrying out their contacts with geographical societies abroad.

To the main tasks of the Society belongs the prospective development of co-operation with geographical societies of socialist countries on integrated research, above all in those fields connected with the problems of environment, further in the problems of school geography and in ideological and theoretical problems of geography.

This is also the target of the home activity of the Society according to the long-term plan of the ideological conception and popularising work, to which the Society aims by preparing suggestions for the improvement and modernisation of the status and teaching of secondary-school geography and by organising lectures and seminars for the secondary-school geography teachers; by the activity of professional groups it will gain interest in the work of geographers above all in those spheres of geography which are important for the entire development of our geography and the utilisation in practice.

The development of the Czechoslovak Geographical Society and the content of its activity will be carried out in a close connection with the socialist development of our Republic.

*Prof. Dr. Miloš Nosek, Dr. Sc.,
president of the
Czechoslovak Geographical Society
attached to the Czechoslovak Academy
of Sciences*